

Programación didáctica. 2º Bacharelato Historia da Filosofía

DEPARTAMENTO DE FILOSOFÍA

Introdución e contextualización	3
Contribución das materias do Departamento de filosofía ao desenvolvemento das competencias clave	3
Relación dos estándares de aprendizaxe avaliábeis que forman parte dos perfís competenciais clave	4
Obxectivos	6
Temporalización.....	7
Grao mínimo para superar a materia.....	9
Procedementos e instrumentos de avaliación.....	10
Concrecións metodolóxicas	11
Materiais e recursos didácticos	12
Criterios sobre a avaliación, a cualificación e a promoción do alumnado.....	12
Rúbricas.....	13
Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.....	16
Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes	17
Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados.....	17
Medidas de atención á diversidade	18
Concreción dos elementos transversais que se traballarán	19
Actividades extraescolares e complementarias.....	19
Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica.	19

INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A través da UNESCO, a ONU alenta aos seus estados membros a traballar na promoción, no fortalecemento e na extensión da filosofía en todos os niveis do ensino porque ..«*a sociedade democrática, formada por unha pluralidade diversa de persoas e comunidades, proxectos e intereses, demanda un pensamento racional que axude a comprender o mundo complexo que nos rodea e proporcione instrumentos para edificar unha sociedade libre, igual e xusta*». O ensino da Filosofía, o saber máis antigo de Europa, é, segundo a UNESCO, a ferramenta adecuada que debe servir a este fin.

Nestes termos presentase a Historia da Filosofía de 2º de Bacharelato no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (documento referido, na actualidade, únicamente ós cursos pares). Termos alentadores sen dúbida para afrontar o ensino desta materia.

CONTRIBUCIÓN DAS MATERIAS DO DEPARTAMENTO DE FILOSOFÍA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE

O desenvolvemento das competencias é a base da estrutura curricular das materias no contexto da LOMCE. A Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, recolle no artigo 2 as seguintes competencias clave:

- Comunicación lingüística (CCL)
- Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- Competencia dixital (CD)
- Aprender a aprender (CAA)
- Competencias sociais e cívicas (CSC)
- Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)
- Conciencia e expresións culturais (CCEC).

Explicar que en *Filosofía* de 1º de bacharelato son competencias ligadas ao 22,2%, 39,5% e 24,4% e das aprendizaxes avaliábeis. En segundo de bacharelato, *Historia da filosofía*, as porcentaxes de aprendizaxes avaliábeis explicitamente ligadas ás competencias *comunicación lingüística* e *social* son maiores: 38,2% e 34% respectivamente.

No deseño da LOMCE a contribución do Departamento de Filosofía no desenvolvemento competencial do alumnado nas competencias de, *comunicación lingüística*, *competencias sociais e cívicas* e *conciencia e expresións culturais* é explícita.

Menos relevantes nos deseños curriculares: as aprendizaxes avaliábeis ligadas á *competencia dixital* ou o *sentido da iniciativa e espírito emprendedor así como a competencia en aprender a aprender*.. En todo caso, a contribución do Departamento de Filosofía ao seu desenvolvemento tamén é clave: CD, CSIEE e AA son competencias transversais, heurísticamente imprescindibles no deseño metodolóxico e na consecución dos obxectivos específicos da nosa área: favorecer o pensamento autónomo, responsable, crítico e rigoroso.

RELACIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIÁBEIS QUE FORMAN PARTE DOS PERFÍS COMPETENCIAIS CLAVE

2º BACHARELATO. HISTORIA DA FILOSOFÍA

CONTIDOS	CCL	CMCCT	CD	CAA	CSC	CSIEE	CECC
<i>A filosofía na Grecia antiga</i>	HFB2.1.1 HFB2.1.2 HFB2.2.1. HFB2.2.2	HFB2.2.4 HFB2.3.1.		HFB2.1.3 HFB2.2.3	HFB2.1.4		
<i>A filosofía medieval</i>	HFB3.2.1			HFB3.2.3	HFB3.2.4		HFB3.1.1.

	HFB3.2.2						HFB3.3.1
<i>A filosofia na Modernidade e na Ilustración</i>	HFB4.2.1	HFB4.1.1		HFB4.5.1.	HFB4.1.2		HFB4.2.3
	HFB4.2.2	HFB4.3.2			HFB4.2.4		
	HFB4.3.1.				HFB4.3.3		
	HFB4.5.2				HFB4.3.4		
	HFB4.5.3				HFB4.4.1.		

					HFB4.5.4		
<i>A filosofía contemporánea</i>	HFB5.1.2 HFB5.2.1. HFB5.2.2 HFB5.3.1 HFB5.3.2 HFB5.4.2 HFB5.4.6.			HFB5.4.3 HFB5.4.6.	HFB5.1.1 HFB5.1.3 HFB5.1.4 HFB5.2.4 HFB5.3.3 HFB5.4.1. HFB5.4.4 HFB5.4.5 HFB5.3.1		HFB5.2.3
	18	4		5	17		4

OBXECTIVOS

Incorporar como propio o valor da indagación e da reflexión argumentada para descubrir prexuízos, detectar sofismas e falacias, valorar argumentos fronte a presión arbitraria dos demais, atopar puntos de encontro entre posicións diferentes, empatizar con próximos e alleos naquelas situacións que atentan contra a dignidade, avaliar o impacto dos propios hábitos de conduta no entorno, entender a interrelación entre crises ecolóxicas, económicas e humanas, ...son obxectivos prioritarios da área de Filosofía no bacharelato.

En liña coa finalidade e obxectivos do bacharelato tal como se definen nos artigos 25 e 26 do DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, tamén obxectivos específicos do deseño programático deste Departamento:

- desenvolver no alumnado as competencias que lle permitan:

- *Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.*
- *Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.*
- *Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución.*
- *Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.*
- *Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, confianza nun mesmo e sentido crítico.*
- *Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.*
- *Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.*

2º BACHARELATO. HISTORIA DA FILOSOFÍA

TEMPORALIZACIÓN

Tal é como establece a Lei, a materia está organizada en cinco bloques: o primeiro é transversal, contéplanse nel aprendizaxes de tipo instrumental: análise de textos, argumentación... os catro bloques restantes corresponden ás catro épocas máis relevantes da historia no relativo ao pensamento: Grecia Antiga, a Idade Media, Modernidade e Ilustración e Idade Contemporánea.

No primeiro trimestre traballaremos contidos e estándares avaliábeis correspondentes á Filosofía antiga e medieval. En trimestres sucesivos, Filosofía moderna e contemporánea respectivamente.

A temporalización dos estándares propostos polo Grupo de traballo de Filosofía na CIUG é concretamente a seguinte:

- Filosofia antiga (Primeiro trimestre):
 - *A orixe do cosmos na corrente presocrática.*
 - *Dialéctica socrática e relativismo dos sofistas.*
 - *Realidade e coñecemento en Platón.*
 - *Platón: antropoloxía e política.*
 - *Física e metafísica en Aristóteles.*
 - *Ética e política en Aristóteles.*
 - *O problema razón-fe na filosofía medieval*

- Filosofia moderna (Segundo trimestre)
 - *Descartes: o problema do método e a evidencia do cogito.*
 - *O liberalismo político de Locke.*
 - *Hume: crítica das ideas de sustancia e causalidade.*
 - *Razón e progreso na Ilustración.*
 - *Os límites do coñecemento en Kant.*
 - *A lei moral en Kant.*

- Filosofia contemporánea (Terceiro trimestre)

- *Alienación e ideoloxía en Marx.*
- *Nietzsche: crítica da cultura occidental.*
- *Ortega y Gasset: a razón vital.*

GRAO MÍNIMO PARA SUPERAR A MATERIA

Mínimos para superar a materia: as aprendizaxes transversais. Aplicables a todos os contidos propios da materia, estas aprendizaxes básicas son as seguintes:

Comentario de texto e argumentación:

- *HFB1.1.1. Comprende o sentido global dos textos máis salientables dos/das autores/as estudados/as, recoñecendo a orde lóxica da argumentación e as formulacións que se defenden, e é quen de transferir os coñecementos a outros/as autores/as ou problemas.*
- *HFB1.1.2. Analiza as ideas do texto, identificando a conclusión e os conceptos e as ideas relevantes, e recoñece a súa estrutura e a orde lóxica das súas ideas.*
- *HFB1.1.3. Argumenta a explicación das ideas presentes no texto, en relación coa filosofía do/da autor/a e os contidos estudados.*
- *HFB1.2.1. Argumenta as súas propias opinións con claridade e coherencia, tanto oralmente como por escrito.*

Cuestións teóricas

- As cuestións teóricas formuladas avaliarase atendendo á pertinencia dos contidos informativos da resposta verbo do que se pregunta, á precisión no uso dos conceptos e á coherencia e articulación discursiva da exposición, na que ademais se terá en conta a corrección expresiva e gramatical.

Ferramentas de aprendizaxe, investigación e aplicación das competencias dixitais e da comunicación á Historia da filosofía.

- *HFB1.3.1. Sintetiza correctamente a filosofía de cada autor/a, mediante resumos dos seus contidos fundamentais, e clasifícaos nos núcleos temáticos que atravesan a*

historia da filosofía: realidade, coñecemento, ser humano, ética e política.

- *HFB1.3.2. Elabora listaxes de vocabulario de conceptos, comprende o seu significado, organízalos en esquemas ou mapas conceptuais, táboas cronolóxicas e outros procedementos útiles para a comprensión da filosofía do autor, e aplícalos con rigor.*
- *HFB1.3.3. Selecciona información de distintas fontes, bibliográficas e de internet, e recoñece as fontes fiables.*
- *HFB1.3.4. Realiza redaccións ou disertacións que impliquen un esforzo creativo e unha valoración persoal dos problemas filosóficos formulados na historia da filosofía.*
- *HFB1.4.1. Utiliza as ferramentas informáticas e da web 2.0. (wikis, blogs, redes sociais, procesador de textos, presentación de diapositivas ou recursos multimedia, etc.) para o desenvolvemento do seu traballo.*
- *HFB1.4.2. Realiza procuras avanzadas en internet sobre os contidos da investigación, e decide os conceptos adecuados.*

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

A avaliación do proceso de aprendizaxe do alumnado será continua. Non haberá, por tanto, nin avaliacións pechadas, nin probas específicas de recuperación/s.

Instrumentos para avaliar as aprendizaxes do alumnado: probas escritas. Concretamente : o último modelo de exame proposto polo Grupo de traballo de Filosofía na CIUG; exame estruturado, neste momento, en dúas partes:

1. Estándar dun dos tres bloques históricos acompañado dun fragmento a comentar (referido, evidentemente, a dito estándar).
2. Estándar dun dos dous bloques históricos restantes.

Tendo en conta as características do propio modelo de exame e da dinámica específica deste curso, caben certas adaptacións á proposta do Grupo de traballo.

Concretamente:

Exames: Comente o fragmento proposto e a partir do comentario desenvolva a cuestión. 80% da nota. Probas tipo test: 20% da nota.

Recuperación: Unha por trimestre.

O alumnado poderá incrementar ata un 5% da nota final ordinaria a través da elaboración dalgunha actividade que se indicará: esquema, cadro cronolóxico, disertación, nube de palabras...

O alumnado que tras as probas da 3ª avaliación non acade unha media de 5 deberá presentarse ao exame final na data determinada por Xefatura de estudos. A estrutura deste exame, igual que a do exame da avaliación extraordinaria, axustarase ó modelo de exame das avaliacións e incluírá algunha pregunta tipo test e/ou de completar. A nota máxima do exame final, e da recuperación extraordinaria en ningún caso poderá contar por riba do 6 posto que estas probas de recuperación se rexerán polos contidos mínimos para superar a asignatura.

Na hipótese do ensino non presencial, instrumentos de avaliación: cuestionarios e elaboración de cuestionarios, 40% da nota da avaliación. Elaboración de información (táboas, cadros cronolóxicos...), 30% da nota e análise e comentario de textos 30% da nota da avaliación. A través da aula virtual e/ou correo electrónico.

CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS

Na área de *Filosofía*, a proposta metodolóxica baséase na procura de dinámicas de aula activas e contextualizadas.

Lecturas, datos, gráficas, .. traballaremos todo tipo de materiais que contribúan a favorecer o coñecemento da Historia da Filosofía, o pensamento autónomo, crítico, responsable e rigoroso e a capacidade do alumnado de aprender por si mesmo, así como a transferencia e a aplicación do aprendido.

Interpelar, matizar/reformular teses e cuestións, regular e moderar as quendas de fala, serán procedementos habituais no traballo de aula.

Na nosa liña metodolóxica:

- normalizar o uso de vocabulario técnico específico e exixir uns niveis de rigor lóxico e de coherencia argumentativa.
- fomentar a lectura e o punto de vista racional na busca da obxectividade e a responsabilidade persoal e social,
- ofrecerlles ás alumnas e alumnos instrumentos e estratexias de autoanálise e autoavaliación para detectar os avances e carencias no proceso de aprendizaxe.

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Base material no proceso de aprendizaxes:

- textos filosóficos ou de carácter filosófico (ensaio, ponencia, artigo de opinión, ..)
- información en rede:
 - recursos didácticos (CIUG, MEC, CCAA, web *La vuelta a la caverna*, *Retalila.blogspot.com...*),
 - vídeos educativos (*Unboxing philosophy*, *Adictos a la Filosofía*, *La aventura del pensamiento...*)
 - tests de historia da filosofía en liña (*boulesis*, *webdianoia...*).

CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, A CUALIFICACIÓN E A PROMOCIÓN DO ALUMNADO.

Tanto os criterios de avaliación como os descritores nos que se basea a cualificación das aprendizaxes do alumnado relátanse consistentemente no DECRETO 86/2015, DO 25 DE

XUÑO.

En liñas xerais, indicadores básicos:

- a información que transmite a alumna ou alumno é correcta, céntrase no tema, expresase con rigor terminolóxico e conceptual. argumenta e razoa con claridade e coherencia, demostrando un esforzo creativo na valoración persoal dos problemas propostos,
- na elaboración/análise de textos: identifica tema, teses e conclusións e os relaciona co estudado na unidade,
- nos traballos de investigación ou buscas de información en rede: selecciona e documenta as súas fontes de información, cita; a elaboración e redacción é propia.

En relación coa promoción do alumnado:

HISTORIA DA FILOSOFÍA

Remítome aos criterios de cualificación formulados polo Grupo de traballo de traballo de Historia da Filosofía:

A cualificación global do exame distribúese do seguinte xeito:

1ª parte. Estándar dun dos tres bloques históricos acompañado dun fragmento a comentar (obviamente, referido a dito estándar). A cualificación máxima será de 6 pts.: 3 para o comentario e 3 para a cuestión proposta. No comentario valorarase a comprensión do texto, especialmente no que atinxe aos seus conceptos fundamentais e estrutura argumentativa, e a relación entre o texto e un contexto máis amplo (o autor e o seu lugar na historia da filosofía). A avaliación da cuestión teórica farase en base á pertinencia dos contidos informativos da resposta, á precisión no uso dos conceptos, e á coherencia e articulación discursiva da exposición. Tanto no comentario como na cuestión, terase tamén en conta a corrección expresiva e gramatical.

2ª parte. Estándar. A cualificación máxima será de 4 pts. A avaliación da cuestión teórica farase —coma no caso anterior— en base á pertinencia dos contidos informativos da resposta, á precisión no uso dos conceptos, e á coherencia e articulación discursiva da exposición. Tamén terase en conta a corrección expresiva e gramatical.

Tendo en conta as concrecións formuladas no epígrafe *Procedementos e instrumentos de avaliación* a cualificación máxima da 2ª parte será de 2 puntos. Os dous puntos restantes vincularanse a un exame previo tipo *Estándar acompañado dun fragmento a comentar*.

No ensino non presencial cuestionarios substituirán exames. Buscas de información e elaboración de información (táboas, cadros cronolóxicos, definicións, cuestionarios...). Tamén se incluírá neles a análise de textos. Cuestionarios: 20% da nota, elaboración de información 50% da nota. Composicións de carácter filosófico/comentarios 30% restante da cualificación na avaliación correspondente. Esencial: elaboración e redacción propia.

RÚBRICAS

CUALIFICACIÓN DOS TRABALLOS DE INVESTIGACIÓN

Estrutura e base documental

Indicadores	Descritores	
Estrutura	Axústase ao tema e estrutura propostos	Si/Non
Base documental	Documenta os datos/teses indicando quen emite a información, con que cualificación, en que documento, cando foi publicada/revisada a información e en que <i>url</i> está dispoñible.	Si/Non
	Cita correctamente. Non <i>corta e pega</i> : a redacción é propia.	Si/Non
Cualificación		1,5/0 puntos

Contidos

Indicadores	Descritores
-------------	-------------

Mensaxe	O tema (a/s cuestión/s que motiva/n a investigación) e a mensaxe central (a/s tese/s explicativa/s proposta/s) fórmulanse de principio (introdución) a fin do traballo explicitamente, con claridade expositiva.	A mensaxe central é, ademais, sobradamente soportada: utiliza variedade de materiais de apoio (exemplos, estatísticas, citas, vídeos, ...) que evidencian o seu dominio sobre o tema en cuestión.	Discrimina: elixe fontes preferentemente institucionais e, en caso de non selo, confirma os datos aportados en fontes alternativas.
Cualificación	0,25	0,25	0,25
Linguaxe: vocabulario, terminoloxía e estrutura sintáctica das exposicións por escrito.	A redacción é persoal: non abusa das citas. A linguaxe é clara, facilmente comprensible. Non hai faltas de ortografía nin erros sintácticos en xeral.	As frases e parágrafos son curtos: concisos. A linguaxe é sólida (o vocabulario é rigoroso: incorpora a terminoloxía específica do tema en cuestión) e é convincente e imaxinativa.	Engade comentarios, cuestións ou reflexións persoais acerca do tema investigado.
Cualificación	0,25	0,25	0,25

Exposición

Indicadores	Descritores		
-------------	-------------	--	--

Expresión: Uso de voz, xestos, contacto visual e posturas e material de apoio na exposición.	Non se apoia na lectura do seu traballo en exceso.	As técnicas de expresión (postura, xesto, contacto visual e expresividade vocal) permiten que a comunicación oral sexa interesante.	Interpela, xera debate.	Resolve con suficiencia as cuestións que lle son formuladas
Cualificación	0,25	0,25	0,25	0,25

No caso de que o traballo non sexa individual, -dous/tres alumnas ou alumnos máximo-, a cualificación será conxunta, unicamente caben variacións en relación coa exposición de traballo na aula (1 punto).

A cualificación global dos comentarios de texto é ponderable (0,5 arriba/abaixo) atendendo aos seguintes criterios:

- A linguaxe é rigorosa: emprega/explica a terminoloxía propia do filósofo en cuestión escribindo con concisión e claridade expositiva
- Deixa marxes, escribe parágrafos curtos, a ortografía e sintaxe son correctos, a grafía e presentación en xeral é ordenada e clara.

INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.

Indicadores base:

- dinámicas de aula,

- resultados académicos nas tarefas programadas,
- desenvolvemento das aprendizaxes *tansversais*.

Unha aula de Filosofía sen interrogantes, sen participación e debate é indicativa dun devir pouco adecuado. Indicativa, tamén, a progresión do alumnado nas aprendizaxes instrumentais, esencial: lectura analítica e incorporación do hábito de discriminar e documentar a información.

ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Na área de Filosofía, neste curso 2020/21 non hai alumnas ou alumnos con materias pendentes

DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

Nas primeiras clases, a escrita, a lectura en común e a expresión oral e escrita -uso correcto da linguaxe, *argumenta, valora, reflexiona*- é instrumental na avaliación inicial da comprensión lectora e, en xeral, da competencia en comunicación lingüística, do alumnado. Considerarase tamén a competencia dixital básica.

Nas dinámicas ensino/aprendizaxe, medidas:

- explicar de xeito claro e conciso contidos e/ou actividades programadas na unidade/período lectivo,
- utilizar soportes audiovisuais de apoio,
- reforzar a interacción co alumnado: lecturas en común, estudo de casos, ..

Medidas individuais en función das NNEE de alumnas ou alumnos:

- ubicación nun lugar específico da aula,
- nos exames, e especialmente en preguntas complexas, salientar mediante negriña que é exactamente o que hai que responder,
- adxudicar, dentro da proba, espazos para a resolución de preguntas,
- empregar tipos de letra aconsellados,
- adaptar os tempos para a realización de exames (tempo adicional nun contexto que favoreza a concentración),
- atender as demandas do alumnado en relación coa comprensión do exame: no caso de que non entenda *que* se lle solicita, lerlle as cuestións asegurando que escoitou e comprendeu o que se lle pide.

CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN

En todas as materias do Departamento, lecturas, estudo de casos, contextualizacións ..., inciden na liña de:

- fomentar a igualdade efectiva entre homes e mulleres e a prevención da violencia de xénero,
- evitar os comportamentos e estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero,
- promover a resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos, o respecto aos dereitos humanos, o respecto ao Estado de dereito, alentar o principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social,
- fomentar actividades que favorezan afianzar a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico.

ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES E COMPLEMENTARIAS

O Departamento de Filosofía está aberto a colaborar con outros departamentos para o seu desenvolvemento.

MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA.

Materiais, instrumentos de avaliación e temporalización son elementos básicos da programación didáctica revisables ao longo do curso en función das dinámicas de aula e dos resultados académicos do alumnado matriculado nas materias da nosa área.

Instrumental: analizar na aula, en grupo, os textos de referencia e revisar/corrixir cuestións de exame.

- tipoloxía de preguntas,
- claridade na enunciación das cuestións,
- selección de textos,
- estrutura do exame, incluíndo neste último aspecto o tempo de resolución.